

МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ



НАУКОВІ ПРАЦІ МАУП

Засновано у 2001 р.

Випуск 9

**ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ**

Київ 2003

УДК 332.14+336.65+658.14(477)

ББК 65.9(4УКР)29-2я43

М43

Редакційна колегія

Головатий М. Ф., д-р політ. наук, проф. — головний редактор
Гайченко В. А., д-р біол. наук, проф. — заступник головного редактора
Корінний М. М., канд. іст. наук, доц. — відповідальний редактор
Марусєва О. А. — відповідальний секретар

Економічні науки

Захожай В. Б., д-р екон. наук, проф., *Федоренко В. Г.*, д-р екон. наук, проф., *Титова Н. А.*, д-р екон. наук, проф., *Куценко В. І.*, д-р екон. наук, проф., *Осокіна В. В.*, канд. екон. наук, проф., *Онищенко В. П.*, д-р екон. наук, проф.

Психологічні науки

Максименко С. Д., д-р психол. наук, проф., акад. АПН, *Балл Г. А.*, д-р психол. наук, проф., *Ложкін Г. В.*, д-р психол. наук, проф., *Коломінський Н. Л.*, д-р психол. наук, проф., *Чуприков А. П.*, д-р мед. наук, проф., *Бурлачук Л. Ф.*, д-р психол. наук, проф., чл.-кор. АПН

Соціологічні науки

Судаков В. І., д-р соціол. наук, проф., *Ручка А. О.*, д-р філос. наук, проф., *Шкляр Л. Є.*, д-р політ. наук, проф., *Пилипенко В. Є.*, д-р соціол. наук, проф., *Танченко В. В.*, д-р філос. наук, проф.

Політичні науки

Бабкіна О. В., д-р політ. наук, проф., *Бєбик В. М.*, д-р політ. наук, проф., *Горбатенко В. П.*, д-р політ. наук, проф., *Храмов В. О.*, д-р політ. наук, проф., *Шуба О. В.*, д-р політ. наук, проф.

Юридичні науки

Мироненко Н. М., д-р юрид. наук, проф., *Марчук В. М.*, д-р юрид. наук, проф., *Скрипнюк О. В.*, д-р юрид. наук, проф., *Калужний Р. А.*, д-р юрид. наук, проф., *Бабкін В. Д.*, д-р юрид. наук, проф.

Менеджмент

Федулова Л. І., д-р екон. наук, проф., *Гавський Б. А.*, д-р філос. наук, проф., *Дахно І. І.*, д-р екон. наук, проф., *Дмитренко Г. А.*, д-р екон. наук, проф., *Воротіна Л. І.*, д-р екон. наук, проф.

Рекомендовано Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом (протокол № 6 від 03.07.03)

Міжрегіональна Академія управління персоналом.

М43 Наукові праці МАУП / Редкол.: М. Ф. Головатий (голов. ред.) та ін. — К.: МАУП, 2001. — ISBN 966-608-120-2

Вип. 9: Проблеми і перспективи розвитку фінансової системи України. — 2003. — 164 с. — Бібліогр. в кінці ст.

ISBN 966-608-367-1

У пропонований збірник увійшов найцікавіший матеріал Міжнародної науково-практичної конференції “Проблеми і перспективи розвитку фінансової системи України” (20 листопада 2002 р.), поділений на три тематичні розділи: основні завдання державної фінансової політики і проблеми розвитку державних фінансів України; удосконалення діяльності фінансових інституцій (банків, інвестиційних фондів, страхових компаній); перспективи розвитку фінансів підприємств як базового сектору фінансової системи.

Для вчених і практиків, аспірантів і студентів, для всіх, кого цікавлять питання сучасного розвитку фінансової системи.

Збірник “Наукові праці МАУП” зареєстровано Державним комітетом інформаційної політики, телебачення та радіомовлення України (свідоцтво від 11.04.02 за № 6048, серія КВ) як наукове видання, у якому висвітлюються результати новітніх наукових досліджень в галузях економіки, менеджменту, політології, соціології, психології, права, матеріалів наукових конференцій.

ББК 65.9(4УКР)29-2я43+65.9(4УКР)261я43

ISBN 966-608-120-2

ISBN 966-608-367-1

© Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2003

Н. П. Шульга Механізм трансфертного ціноутворення в комерційному банку	83	Т. В. Лагода, О. Г. Дерев'яно Перспективи впровадження системи бюджетування на підприємствах України	126
В. О. Сизоненко, Л. В. Колобова Інститути спільного інвестування: проблеми створення і розвитку	87	В. В. Столярова Система показників оцінки ефективності фінансової діяльності спеціальних (вільних) економічних зон і територій пріоритетного розвитку	129
С. А. Циганов, О. І. Устінов Особливості використання фінансового лізингу в Україні	90	І. В. Минчинська Проблема банкрутства вітчизняних підприємств у сучасних умовах господарювання	133
Н. О. Маслова Маркетингові дослідження ефективності реклами комерційних банків	93	Н. М. Бабенко Деякі методологічні аспекти бухгалтерської (фінансової) звітності підприємств	135
О. М. Покойова, А. В. Шаперенков Стратегія управління персоналом у комерційних банках	97	Л. П. Гацька, О. Л. Фурманюк Вплив податкового тиску на ефективність діяльності підприємств	138
М. М. Кириченко Українські банки на шляху інтернаціоналізації банківського бізнесу	100	И. А. Гребешкова Исследование влияния структуры затрат на налоговую нагрузку предприятия	140
О. В. Улановський Особливості кадрового менеджменту в регіональному банку	103	Г. А. Раздобреева, Н. В. Юрченко Основные направления развития и улучшения финансового состояния предприятия на примере совхоза-завода "Коктебель"	144
К. П. Побоча Особливості вдосконалення кредитно-інвестиційної політики комерційних банків України в сучасних умовах	106	С. В. Ушеренко Проблеми фінансового планування діяльності українських підприємств	146
Д. Татарінов Комплексний поліс страхування майна як засіб фінансової стабільності	109	Н. Г. Яковлева Формування ефективної моделі фінансового контролю в корпоративному секторі економіки України	148
В. Д. Бігдаш Особливості формування продуктової стратегії вітчизняних страхових компаній	112	Л. М. Гурч Впровадження інноваційних педагогічних технологій: вимоги сучасності	151
Розділ 3		О. М. Ржавський Фінансовий механізм розвитку вугільної промисловості України	154
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФІНАНСІВ ПІДПРИЄМСТВ ЯК БАЗОВОГО СЕКТОРУ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ		Н. Є. Кишпенко Фінансування маркетингових досліджень	157
В. Ф. Столяров, О. О. Терещенко Методика оцінювання фінансового стану бенефіціара	115	І. М. Козак Механізм фінансування маркетингової діяльності на ринку харчової промисловості	159
К. В. Ізмайлова Аналіз фінансового стану економіки України загалом і за її галузями	118	Н. В. Сасоліна Фінансові ресурси і забезпечення маркетингових програм	161
И. В. Колесова К вопросу о финансовой стратегии корпорации	123	Рекомендації Міжнародної науково-практичної конференції "Проблеми і перспективи розвитку фінансової системи України"	163

СИСТЕМА ПОКАЗНИКІВ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СПЕЦІАЛЬНИХ (ВІЛЬНИХ) ЕКОНОМІЧНИХ ЗОН І ТЕРИТОРІЙ ПРІОРИТЕТНОГО РОЗВИТКУ

Наукові праці МАУП, 2003, вип. 9, с. 129–132

Спеціальні (вільні) економічні зони (С(В)ЕЗ) створюються в Україні відповідно до Закону України "Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон". Така зона визначає частину території України, на якій діють спеціальний правовий режим економічної діяльності та порядок застосування й дії чинного законодавства, що передбачає запровадження пільгових митних, валютно-фінансових, податкових та інших умов для економічної діяльності вітчизняних та іноземних юридичних і фізичних осіб.

Згідно із законом метою створення С(В)ЕЗ вважається залучення іноземних інвестицій, нарощування обсягів експорту товарів і послуг, а також збільшення обсягу поставок на внутрішній ринок високоякісної продукції. Як напрям прискорення соціально-економічного розвитку України створення і діяльність С(В)ЕЗ передбачає залучення нових технологій, ринкових методів господарювання, розвиток інфраструктури ринку, поліпшення використання природних і трудових ресурсів.

У Концепції створення спеціальних (вільних) економічних зон, затвердженій постановою Кабінету Міністрів України у 1994 р., було визначено загальні принципи та стратегію розвитку С(В)ЕЗ як інструменту досягнення відкритості економіки України зовнішньому світу і стимулювання міжнародної економічної співпраці на основі залучення іноземних інвестицій [3].

На початок 2003 р. в Україні створено 11 С(В)ЕЗ і запроваджено спеціальний режим інвестиційної діяльності на 66 територіях пріоритетного розвитку (ТПР) у 9 регіонах країни, а також створено 8 технопарків. Територія пріоритетного розвит-

ку — це спеціально визначена частина території держави (як правило, вона збігається з межами існуючих адміністративно-територіальних утворень), на якій вводиться спеціальний (пільговий) режим інвестиційної діяльності, спрямований на залучення інвестицій і забезпечення соціально-економічного розвитку регіону.

Загальна площа, на яку поширюється спеціальний правовий режим діяльності С(В)ЕЗ та ТПР, становить 63,6 млрд кв. м, або 10,5 % усієї території України, у тому числі С(В)ЕЗ — 1,2 млрд кв. м, або 0,2 % території України та ТПР — 62,4 млрд кв. м, або 10,3 % території України. Зазначені зони і території створено у 12 з 24 адміністративних областей України (50 %) і в 41 адміністративному районі з 480 (8 %). В умовах діяльності С(В)ЕЗ і ТПР розвивається 58 міст України.

Право на користування пільгами отримують лише ті суб'єкти підприємницької діяльності, які відповідають галузевим пріоритетам, пройшли конкурсний відбір, підписали угоду з уповноваженим органом управління С(В)ЕЗ або ТПР і прийняли рішення здійснювати узгоджений інвестиційний проект.

За даними Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України станом на 1 липня 2002 р. органами управління С(В)ЕЗ і ТПР затверджено 516 інвестиційних проектів загальною кошторисною вартістю понад 2,2 млрд дол. США. За прогнозами у період до 2010 р. на всіх С(В)ЕЗ і ТПР передбачається залучити інвестицій на суму 15,8 млрд дол., у тому числі у С(В)ЕЗ — 2,4 млрд дол., а для ТПР — 13,4 млрд дол.

Прогнозна кількість збереження діючих та створення нових робочих місць за всіма С(В)ЕЗ і ТПР України становить 381 тис., у тому числі С(В)ЕЗ — 85 тис., ТПР — 296 тис.

Станом на 1 липня 2002 р. у С(В)ЕЗ і ТПР залучено 788,7 млн дол., що становить 35,4 % загальної кошторисної вартості інвестиційних проєктів. За перше півріччя 2002 р. завдяки реалізації інвестиційних проєктів підприємства С(В)ЕЗ і ТПР виробили продукції (робіт) та надали послуг на суму понад 3,5 млрд грн, у тому числі 945 млн грн (27 %) — на експорт.

Уперше результати діяльності всіх С(В)ЕЗ і ТПР України за період їх функціонування, а також за 1997–2000 рр. та прогноз на 2001–2004 рр. було зафіксовано за такими напрямками:

- *інвестиційна діяльність* (загальний обсяг залучення інвестицій, у тому числі за галузями економіки);
- *інноваційна діяльність* (впровадження інноваційних проєктів, у тому числі у сфері охорони здоров'я);
- *виробнича діяльність* (загальний обсяг виробництва продукції — товарів, робіт, послуг, у тому числі надання послуг з доставки, зберігання, доробки, експортно-імпорتنних і транзитних вантажів);
- *зовнішньоекономічна діяльність* (загальний обсяг експорту, імпорту, транспортних послуг, у тому числі відправлених експортних вантажів, прийнятих імпорتنних вантажів, транзиту вантажів);
- *діяльність у сфері охорони здоров'я, туризму та рекреації* (створення, модернізація або реконструкція закладів оздоровлення та відпочинку; загальна річна кількість туристів і рекреантів, у тому числі іноземних; обсяг реалізації послуг з лікування та оздоровлення);
- *зайнятість і доходи населення* (загальна кількість новостворених робочих місць, у тому числі для працевлаштування шахтарів; загальна кількість збережених робочих місць, у тому числі для працевлаштування шахтарів);
- *розрахунки з бюджетом* (загальний обсяг отриманих пільг з оподаткування, у тому числі податки на прибуток підприємств, на додану вартість, ввізне мито; загальний обсяг нарахування до бюджету податків, зборів та інших обов'язкових платежів, у тому числі податки на прибуток підприємств, на додану вартість, прибутковий податок з громадян; загальний обсяг зборів (внесків) до державних цільових фондів, у тому числі на загальнообов'язкове державне

соціальне страхування, на обов'язкове державне пенсійне страхування, на загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття);

- *реалізація екологічних програм* (обсяг коштів, крім коштів бюджету, спрямованих на відновлення земель, що порушені техногенним впливом гірничо-хімічного виробництва; обсяг коштів, крім коштів бюджету, спрямованих на відтворення безпечного виробничого середовища в зоні радіаційного забруднення).

Постановою Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2001 р. "Про порядок проведення аналізу результатів функціонування СЕЗ і ТПР" визначено перелік показників для оцінки ефективності діяльності кожної окремої СЕЗ і ТПР, тобто передбачено індивідуалізований підхід.

Спробу виконати порівняльний аналіз окремих показників функціонування окремих СЕЗ, орієнтованих на виробництво та експорт, було здійснено в Інституті реформ з використанням таких запропонованих критеріїв: залучено інвестицій на одне новостворене робоче місце (тис. дол. США); частка експорту в загальному обсязі реалізованої продукції (%); співвідношення наданих пільг і бюджетних надходжень (застосовується через 3 роки з початку створення СЕЗ); відношення реалізації продукції до освоєних інвестицій. При цьому спеціальні економічні зони за функціональними типами було згруповано за такими ознаками: комплексні виробничо-експортні зони; рекреаційні зони; митні та транзитні зони; за визначеними критеріями було регламентовано мінімально допустиме значення кожного [2].

Ефективність функціонування СЕЗ оцінювалась так, що недосягнення мінімально допустимої кількісної межі (рівня відповідного критерія-показника) засвідчує про наявність негативних тенденцій у визначених правовим режимом звітних періодах, що потребує вжиття певних заходів з боку державних інституцій (аж до розгляду питання про дострокове припинення функціонування такої СЕЗ/ТПР).

Як продовження розвитку методичного забезпечення аналізу, прогнозу та експертної оцінки результатів функціонування СЕЗ і ТПР пропонуються наведені далі система показників і методичний підхід до оцінки ефективності фінансової діяльності С(В)ЕЗ і ТПР.

По-перше, показники групуються за певними ознаками (кібернетичний підхід) на такі:

- вихідні;
- результативні;

- аналітичні;
- нормативно-довідкові (еталонні);
- ефективності.

По-друге, показники визначаються виходячи з їх причинно-наслідкових зв'язків і зумовлюючих факторів, а також пропорцій у використанні податкових пільг на виробничий та соціальний розвиток, на підвищення заробітної плати робітників, на створення виробничої та соціальної інфраструктури.

Вихідні показники:

- *потенціалу С(В)ЕЗ/ТПР* (кількість діючих підприємств, робочих місць; затверджених інвестиційних проєктів; кошторисна вартість затверджених проєктів; кількість нових і збережених робочих місць згідно з бізнес-планами);
- *діяльності С(В)ЕЗ/ТПР* (рівень використання виробничих потужностей; “навантаження” на одне робоче місце; обсяг фактично залучених інвестицій та їх частка у кошторисній вартості проєктів).

Результативні показники:

- *проміжні* (кількість фактично збережених і створених нових робочих місць; загальний обсяг і структура освоєних інвестицій, у тому числі обладнання, сировина, кошти; загальний обсяг реалізації продукції, товарів, послуг, у тому числі на експорт; структура залучених інвестицій за видами економічної діяльності);
- *кішцеві* (загальний обсяг бюджетних надходжень від реалізації інвестиційних проєктів, у тому числі податок на прибуток, з нього до місцевих бюджетів податок на додану вартість, прибутковий податок з громадян; загальний обсяг внесків у державні цільові фонди, у тому числі на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, на обов'язкове державне пенсійне страхування, на загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття).

Аналітичні показники:

- рівень виконання передбачених проєктами показників залежно від рівня виконання інвестиційних зобов'язань;
- навантаження на одне робоче місце, проєкт, підприємство;
- середня заробітна плата працівників С(В)ЕЗ/ТПР, району, області, республіки;
- заборгованість підприємств С(В)ЕЗ/ТПР за сплатою до бюджетів та за заробітною платою працівників;
- обсяг і структура використання податкових пільг (на виробничий, соціальний розвиток, на підвищення заробітної плати працівників, на

створення виробничої та соціальної інфраструктури);

- частка податкових пільг (умовно нарахованих платежів) і надходжень до бюджетів у показниках валової доданої вартості регіону та валового внутрішнього продукту країни.

Нормативно-довідкові (еталонні) показники:

- *показники — стимулятори розвитку* (за методологією розрахунку регіонального Індексу людського розвитку — ІЛР);
- *показники — дестимулятори розвитку* (за методологією розрахунку регіонального ІЛР);
- *еталонні співвідношення динаміки відповідних показників* (за критеріями оцінки локальних складових та ефективності загалом).

Показники ефективності:

- *госпрозрахункові* (сальдо податкових пільг і надходжень до бюджетів з урахуванням надходжень до Пенсійного фонду; сальдо експортно-імпорتنних операцій з урахуванням податку на додану вартість, що відшкодовується з державного бюджету; сальдо дебіторської та кредиторської заборгованості; собівартість продукції, продуктивність праці, рентабельність виробництва);
- *регіональні* (співвідношення сплати до державного та місцевих бюджетів; частка відрахувань підприємств у загальному обсязі надходжень до місцевих бюджетів; співвідношення середньої заробітної плати робітників підприємств із середніми показниками району та області);
- *бюджетні* (співвідношення обсягів фінансових ресурсів на розвиток інфраструктури регіону з обсягами залучених інвестицій; співвідношення надходжень до державного та місцевих бюджетів з надходженнями до державних цільових фондів);
- *народногосподарські або загальнонаціональні* (співвідношення в динаміці валового внутрішнього продукту країни та валової доданої вартості регіону; обсягів реалізації продукції підприємств С(В)ЕЗ/ТПР з обсягами залучених інвестицій; чисельності нових та збережених робочих місць; податкових пільг (умовно нарахованих платежів) і надходжень до бюджетів; надходжень до бюджетів і державних цільових фондів).

Отже, на основі експертного аналізу результатів апробації запропонованих показників можна якісно спроекувати та кількісно визначити еталонні рівні показників і співвідношення в динаміці для оцінки ефективності фінансової діяльності С(В)ЕЗ/ТПР (за їх функціональними типами).



Література

1. *Людський розвиток регіонів України: методика оцінки та сучасний стан // ПРООН / РВПС України НАН України.* — К.: СПД Савчина, 2002. — 124 с.

2. *Спеціальні економічні зони і території пріоритетного розвитку як інструмент інвестиційної політики //*

Економічні есе. Вип. 4(15). Інвестиційний рейтинг регіонів України у I півріччі 2002 р. — К.: Вид-во Ін-ту реформ, 2002. — С. 39–46.

3. *Спеціальні правові режими інвестиційної діяльності в регіонах України // Економічні есе. Вип. 7. Рейтинг інвестиційної привабливості регіонів України у I півріччі 2000 р.* — К.: Вид-во Ін-ту реформ, 2000. — С. 55–72.